

Bruno

Keserves ügyintézésük után 1981 augusztusában megvalósult nagy álmom. A CKM (Cestovná kancelária mládeže) utazási irodával elmehettem Olaszországba egy ismeretterjesztő kirándulásra. Tíznapos nyaralás volt, Riminiben a tengernél laktunk. Innen minden másnap mentünk valamilyen nevezetességet megnézni. Ezen a kiránduláson csak fiatalok vehettek részt. Vezetőink sem voltak túl a harmincon, esetleg néhány évvel.

Az egyik nap San Marinóba látogattunk el. Mint mindenütt, itt is ismertették a hely történetét, kultúráját, természeti viszonyait és más nevezetességeit. Tudvalevő, hogy San Marino egy miniállam, 60 km² területű. Mikor ott jártunk, 18 000 lakosa volt, 120 katonája, akik csak díszőrségként szolgáltak. Végig is néztünk egy ilyen parádés őrségváltást, amint betanult mozdulatokkal, nagy ceremóniával váltják egymást a bámészkodó turisták örömeire. Az egészet csak a látvány miatt teszik, turizmusból élnek. Az egyik ilyen őrségben álló katonával le is fényképeztettem magam a barátnőmmel. Mások is ezt tették, odaálltak egy-egy katona mellé, és fényképezkedtek.

Az egyik este bulira vittek minket egy La Torre nevű mulatóhelyre, szállásunktól mintegy 20 kilométernyire. Mint említettem, csupa fiatalokból álló csapat voltunk az akkor még erős önkényuralom idején. Egy autóbusznyian voltunk, de akkor már kilencen „lemorzsolódtak” közülünk. Kiszöktek Ausztriába vagy Svájcba, kinek hol volt már előre megalapozva a jövője.

A mulatóhely nagyon hangulatos volt. Vacsorát is kaptunk, sült csirkét és finom könnyű bort szolgálták fel utána. A zene is szolid volt, jól lehetett rá táncolni, s ami a legfőbb, akadt egy csinos táncosom, aki jóformán egész este csak velem akart táncolni. Bemutatkozott, Brunónak hívták, és a San Marinó-i díszőrség tagja. Én is elmondtam, hogy honnan vagyok, mi a nevem, mit dolgozom – kevés német tudásommal tudtunk egymással kommunikálni.

Jóképpű, illemtudó, udvarias volt. Ekkor táncoltam életemben először a kacsatáncot. Nálunk akkor még nem volt divatban, csak egy évvel később jutott el hozzánk is ez a tánc. Sokat nevettem az érdekes táncfigurán, jól szórakoztunk. A végén minden asztalra égő gyertyát helyeztek a szervezők és a gyertyafénykeringővel, angolvalccserrel zárult a mulatság, amit szintén végigtáncoltunk.

Az én táncosom szeretett volna másnap találkozni velem. Ezt közölte is, de nekünk más-

nap Rómába vitt az utunk, és azt semmi esetre sem akartam az ismeretlen, de szimpatikus Bruno miatt kihagyni. Hisz jóformán azért jöttem, hogy láthassam Rómát. Meg aztán nem láttam értelmét nyelvtudás nélkül ismeretséget kötni idegenben, ahonnan – ha az ember elszakad a csoporttól – nehezen juthat haza (akkor ez még így volt). Bruno elkísért az autóbuszig és az idegenvezetőnknek mondta, hogy mi az óhaja, holnap szabadnapos és találkozni szeretne velem. Sajnos, ez lehetetlen, mondtam, mert Rómába megyünk, és különben sem tudnánk társalogni, mert nem ismerem a nyelvet. Elnézését kértem, hogy nem ismerkedem külföldön. Meg aztán nagyon kockázatosnak találtam más szempontból is.

Hát így végződött egy szép estém Olaszországban.

Hazajövet előhívtam Prágában a színes fényképeket. Akkor még oda kellett küldeni a filmet, máshol nem csinálták meg. Sok szép felvételt készítettünk, hisz Olaszország számos nevezetességét bejártuk, megnéztük.

Na, és a San Marinó-i felvételen ki más áll mellettem díszőrségi ruhájában feszítve, mint Bruno. A százhusz katona közül éppen ő.

Hát nem érdekes véletlen?

Egy asszony élete

Az elbeszélés címét ugyan Guy de Maupassant regényéből kölcsönöztem, amelyben az író egy szerencsétlen asszony tragikus sorsát ábrázolja, ám az én elbeszélésemet szóról szóra az élet írta. Más környezetben, más korszakban és más életkörülmények között.

Anna kimondottan szép, egyszerű falusi lány volt. Arányos testalkata, bájos hosszúkás arca, szép, szabályos arcvonásai, kifejező nagy dióbarna szeme, sűrű, barna göndör haja több korabeli legény szívét megdobogtatta. Gazdag vőlegényről azonban még csak nem is álmodott, hiszen szegény család sarja volt. Azokban az időkben a földek házasodtak össze, a szerelem esetleg másodrendű fontosságú volt. Ő a szomszéd faluból talált magának férjet, aki hozzá hasonló szegénysorból származott. Boldogságukhoz azonban nem volt szükség földekre. Munkájukból szerényen éltek, de megéltek. Aztán jött a család – a fiúk szép sorjában. Mint az orgonasípok: István, Laci és a legkisebb, Zoltánka. Nyolc év körüli volt a legidősebb, mikor az apának be kellett vonulnia, ki a frontra. Anna futkosott fűhöz-fához, hogy a férjét mentse fel, de eredménytelenül. Végül értesült egy olyan lehetőségről, ha a feleség kérvényezi, hogy engedjék haza a férjét, mert

a család megélhetése forog kockán, esetenként engedélyezik, hogy hazajöhessen. El is ment a falu jegyzőjéhez, hogy írjon meg neki egy ilyen kérvényt. Az elutasította, mondván, alig néhány hónapja van kint a fronton, máris haza akar jönni? Anna azonban erősködött, hogy ő egyedül három kiskorú gyermeket minden anyagi támogatás nélkül nem tud felnevelni. Végül is néhány hizlalt liba és kacsa megtette a hatását, „küldetését”, és eljutott a levél a kellő fórumokhoz. Anna nagy öröme hazaengedték a férjét.

Természetesen a háború folyt tovább. Egy légiriadó alkalmával a szirénaszó mindenkit arra figyelmeztetett, hogy vonuljanak biztonságos fedezékbe a civil lakosok. Annáék is a pincébe indultak, ahová az udvarról volt a lejárata. Az apa először a három fiút segítette le, majd Annát, utolsónak ő indult. Egy gránát éppen az ő udvarukba csapódott be. Szilánkjai Anna szeme láttára szaggatták darabokra a férjét. Azonnali halál állt be, nem volt segítség. Anna azt hitte, hogy nagy bánatát ő sem éli túl. Marcangolta a lelkiismeret, miért is erősködött annyira, hogy engedjék haza a férjét. „Nem szabad a Sorstól erőszakal kérni, mert az visszaüt. Hiszen azért a fronton sem halt meg mindenki, voltak, akik hazajöttek” – mondogatta a későbbi évek során. Meg hogy „sorsát senki sem kerülheti el”. Így vigasztalagatta magát. „Nem maradtam egyedül, van három szép, egészséges kisfiam. Ők adnak értelmet az életemnek.”

*

A háború alatt az alapvető higiéniai eljárások betartása a legkevésbé fontos tényezők közé tartozott. Terjedtek különféle fertőző betegségek is. A legkisebb fiú, Zoltánka vörhenyt kapott. Anna a magas lázzal küszködő fiúcskát bevitte a kórházba. Lázcsillapító injekciót szúrtak a kisfiú combjába. Az injekciós tű nem volt kellő módon fertőtlenítve, ezért a gyermek tetanuszmérgezést kapott. Mivel Zoltánka nem kapott tetanusz elleni védőoltást, akkor ez még nem volt rendszerezve, háború alatt meg pláne nem, haldokolni kezdett. Behívták az orvosok Annát, hogy mit választ, hagyja-e a gyermeket meghalni, vagy combjától amputálják a fú lábát. Anna természetesen az amputációt választotta.

Mikor a műtét után meglátogatta fiacskáját, az dühösen lekapta anyja fejről a fekete kendőt – még tartott férje után a gyászév – mondván: „Miért engedted meg, hogy levágják a lábamat? Most már hogy fogok járni?” Anna vigasztalagatta őt, hogy az majd kinő, hiszen ha a fogacskája kiesik, annak a helyébe is új nő.

Nem tudni, hogy akkor a kicsi Zoltánka elhitt-e vagy sem, de pillanatnyilag megnyugodott. Persze, a lába nem nőtt ki.

A háború után még kérője is lett volna Annának, aki a három gyermekével is feleségül vette volna, hiszen még mindig szemrevaló volt, bár a sors megtörte. Ő azonban azt az elvet vallotta, hogy az ő három szép fiára idegen férfi ne emeljen kezet. Így aztán apa nélkül nevelkedtek.

Anna mindhárom fiát a maga szűkös körülményei között szakmára taníttatta, hogy legyen kenyér a kezükben. István bútorasztalos lett, Laci kőműves, Zoltán meg férfisزابó. Mindhárman családot is alapítottak.

Anna azóta már meghalt, sőt két fia is.

Változat egy magyar nótára

Ma már nem sok kedvelője van a magyar nótának. Érzelgősnek, túlfűtöttnek, csöpögős limonádénak tartják. Mai szemmel nézve talán van is benne némi igazság. Mégis, az idősebb generációhoz tartozók között még vannak, akik szívesen hallgatják. Ide sorolom magamat is.

Az alábbi rövid történetet még édesanyám mesélte nekem nagyon rég. Ő már több mint húsz éve nem él. 1913-as születésű volt, s ez az eset még az ő leánykorában játszódott le.

Híre ment a mi kis falunkban, hogy a Karcsi megnősül. Keletről hoz magának feleséget, Gömör környékéről, egy Gombaszöghöz közeli faluból. Akkoriban az ilyesmi ritkaságszámba ment, a legények vagy a faluból, vagy a környező vidékről nősültek. Kezdetben minden rendben is ment. Rózi, a fiatal feleség szép és kedves egyéniség volt. Igyekezett beilleszkedni a falu életébe. Hamarosan megismerkedett és barátságot kötött a falubeli lányokkal, fiatalasszonyokkal. Vasárnaponként, ha kijöttek a templomból, velük szokott beszélgetni, társalogni. Befogadták, megszerették őt. Édesanyám is a barátnői közé tartozott.

Aztán az történt, hogy Karcsit behívták katonának. Talán tényleges katonai szolgálatra, huzamosabb időre, vagy csak hadgyakorlatra, nem tudom. Az anyósék nem jó szemmel nézték, hogy Rózi csak úgy ingyen pusztítja itthon a kenyeret, elküldték őt a közeli uradalmi birtokra szolgálni. Kétlem, hogy a saját lányukkal is megtették volna ugyanezt. Igaz, hogy szegénységben éltek, de abban a korban csaknem az egész falu szegény volt. Az özvegy intéző köztudottan szerette a fehérsépet. Szemet vetett Rózira is, aki idővel teljes mértékben kiszolgáltatottá vált az intéző kénye-kedvének. Engedelmeskednie kellett, mert elbocsátással fenyegette, ha nem szolgálja őt ki minden téren, tetszése szerint.

Mikor a férj hazakerült a katonaságtól, tudomást szerzett az eseményekről. Bizonyára szülei

is még inkább Rózi ellen hangolták őt, nem tudott a feleségének megbocsátani. Biztatásukra Karcsi elűzte őt a háztól. Rengeteg csalódás, megaláztatás és keserűség gyülemlt fel Rózi-ban. Nem volt kinek elpanaszolnia, csak némely barátnőjének mondta el titokban a történeteket. Mielőtt hazaköltözött volna, még elbúcsúzott tőlük. Édesanyámnak eldalolta a nálunk akkor divatba jött magyar nótát. Azt mondta, a dal minden sora róla szól:

Elmegyek az életedből, s meglátod, hogy a
szememből
Nem hullik egy könnycsepp.
Elmegyek, hogy ne láss többé, légy te boldog
mindörökké,
Ha néked így könnyebb.
De ha hosszú éjszakákon a szemedre nem jön
álom,
S reám gondolsz mégis,
Majd valahol messze-messze, én se hunyom a
szemem le,
S felzokogok én is.

Szertefoszlott minden álom, keresem, de nem
találom,
Ki a hibás benne?
Én is tudom, te is érzed, ez a sorsunk, ez a
végzet,
Másképp hogy is lenne.
Jöjjön hát az Isten veled, nyújtsd felém a két
kezedet,
Egyszer, utoljára.
Felejtsd el, hogy szerettelek, s ne érezd, hogy
a lelkemet
Csókolom reája.

Rózinak aztán soha többé a faluban még a híré-
se hallotta senki.

Bugyács Sándor rajza

Radnai István

Még nem piroslik a csipkebogyó

A rózsza valójában legenda. Babits Előhegyén a vadrózsza éppen olyan szúrós, mint a kedves dalban. Schubertet éppúgy megszurta, mint engem, amikor a madarak elől elraboltam a termését.

A vadrózsza igénytelensége, szűzies halovány színe és a rózsza hivalkodása a kertben és a bolti, hűtött rózsza korai halála egymás ellentétei.

A rózsza kertben lassan virít el, nem hervad. A vázában – ha saját kertemből vágnám – kedvesen nézne a szerelemre. A kényes kerti rózsza levelein a permetlé cseppjei vagy rovarok sürgése a bimbó alatt, választhatsz. De alattomosan jön a lisztharmat a tűhegynél kisebb gomba. Haragszik talán a rózsza pompájára?

Tapasztalatlanként, bár a dalt ismertem, letéptem egy vadrózsát. Bánatában elveszítette a fejét. Szirmai egyenként hullottak le, mint a szűz leplei a nászéjszakán. Pedig haza akartam vinni, nem tudtam, hogy csak tövestől él meg. A kerti rózsza pedig olyan kényes, ha nem nyesegetem, ápolgatom, égis érő, hosszú tüskés ágat növeszt, ha megvárnám, talán jövőre szűz-szelíd vadrózsát nevelne.

Sosem fogom megtudni. Legfőképpen azért nem, mert egyetlen rózsátövem sincs, egyetlen négyzetméternyi kertem sem maradt. Bár, amikor volt, ha szúrósat akartam volna, akkor sem lehetett volna kevesebb a csalán. De kökénnyel találkoztam, hamvas volt az is. Miért hamvas, tiszta, ami vad?

A vadak, amíg nem volt, aki vadnak nevezze őket, egyetlen fél-civilizált európai sem, egyetlen kapzsi szerencselovag vagy kalandor tengerész sem, addig a természetben éltek. Az európai ember kegyetlensége nem a természet kegyetlensége, annál kifinomultabb, ravaszabb és alattomosabb. Ideologikus.

Szegény vadak tüskéje csak a lándzsa. A szűzi vagy csak eredeti szépségét egyetlen sziget, egyetlen kontinens sem őrizhette meg. Az Antarktiszra gazdag turisták hordáit viszik és az ősi japán kultúra bálnákat mészárol, szigorúan tudományos igényű kulináris élvezet céljából. Persze a plankton és a krill is fogyóban.

Hogyan jutottam el a rózsától a világító rákokig?

Ahogy a szelíd, de erényes vadrózsától a hivalkodó kerti rokonig. A keleti ember szereti a rózsát, miközben szelíden dédelgeti, oldalán a jatagánnal terveket kovácsol. De ez is múlté! A rózsza is a jatagán is, az önjáró, újkori „kamikaze” bombákról miért is beszélnek a rózsza kapcsán.

Nem is megyek újjagdagékhoz a Rózsadombra sem. Lentről vetek egy pillantást Gül Baba türbéjé-